

Yrityshistoriaseminaarissa puheenvuoroja arkiston, tilaajan, kirjoittajan ja kustantajan näkökulmista

Yrityshistorian seminaari, ”Yrityksen tarina kirjaksi”, järjestettiin 21.–22. lokakuuta Mikkelissä. Hybridinä järjestetyn seminaarin järjestäjinä olivat Tilaushistoriakeskus, Elinkeinoelämän Keskusarkisto ELKA, Suomen taloushistoriallinen yhdistys ja Helsingin yliopiston Historian yksikkö. Seminaariin osallistui paikalla 40 henkilöä ja etänä 120. Seminaarin teemaa käsiteltiin niin yrityshistorian tilaajien, kirjoittajien kuin kustantajien näkökulmasta. Ohjelmassa oli myös ELKA:n toimintaan tutustuminen.

Yrityshistorian professori *Niklas Jensen-Eriksen* Helsingin yliopistosta muistutti ELKA:n tarjoamista hyvistä mahdollisuuksista tutkimukselle. Vaikka monissa muissa maissa on vastaavia organisaatioita, kuten Centrum för Näringslivshistoria Ruotsissa, ELKA on kansainvälisessä mittakaavassa poikkeuksellisen kattava ja avoin yritysarkisto. Sen rikas lähdeaineisto, noin 30 hyllykilometriä elinkeinoelämän arkistoja, kertoo sekä makro- että mikro-tason ilmiöistä.

Vaikka kansainväliset tutkijat käyttävät vastaavia arkistoja, ELKA:a ei tunneta kovin hyvin. Professori emeritus *Jorma Ahvenaisen* mukaan erityisesti yritysten tiliaineistot ovat paljolti hyödyntämätön materiaali. ELKA:ssa on myös kansainvälisiä aineistoja saatavissa, joten ruotsinkielisten ja englantilaisten aineistojen digitointi voisi tuoda lisää tutkijoita.

Mikkelin kaupunginjohtaja ja ELKA:n hallituksen puheenjohtaja *Timo Halonen* kertoi, että kaupunki tukee erikoisarkistonsa toimintaa ja Memory Lab -oppimisympäristön tavoitteena on luoda kaupunkiin innovaatioita ja uutta liiketoimintaa. Arkistointi ei ole vain menneisyyteen katsomista vaan se on uuden luomista, Halonen painotti.

Mitä yritys odottaa historiategoksestaan? Kysymyksen vastasi toimitusjohtaja *Markus Tykkyläinen*, Suur-Savon Sähkö Oy:stä, jonka historiategos on parhaillaan tekeillä.

”Tarinoilla ja visioilla luodaan kuvaa toiminnastamme. Historian ymmärtäminen lähtee siitä, miten me löydämme sieltä tulevaisuutta tukevia elementtejä. Haluamme tuntea historiamme, mutta toiminnassamme katse on tulevaisuudessa,” Tykkyläinen painotti.

”Yrityselämän edustajana haluan sanoa myös, että kulttuuri ja sen ylläpitäminen on itseisarvo. Tavoite on viljellä kulttuuria ja näen sen velvollisuutena. Se on jopa tärkeämpi, kuin yrityselämän arvot”.

Kustantajan roolia kirjaprosessissa avasi toimitusjohtaja *Tero Norkola*, SKS Oppi ja Tieto Oy:stä. Noin 150 tilauskirjaa viimeisen kymmenen vuoden aikana julkaiseen kustantamon intressinä on aina julkaista teos, josta kustantaja, tekijä ja tilaaja voivat olla ylpeitä. Kustantajan tehtävänä on brändin vaaliminen, laadun varmistaminen, asiakastyytyväisyys, tuotannon kustannustehokkuus ja aikataulun hallinta. Norkolan mukaan kirjatutuotannossa on 44 työvaihetta ja yleensä mukana on noin 15 ammattilaista eri rooleissa. Siksi on tärkeää, että yhteistyösopimukseen kirjataan työnjako ja vastuut selvästi.

Historioitsija *Jarmo Peltola* kertoi kuinka Finlaysonin puuvillatehtaan 200 vuotinen tarina syntyi kirjaksi. Haasteena kirjoittajalle oli se, että kyseessä on erittäin tunnettu yritys, jonka merkitys paikallisesti on suuri. ”Vinlaysonilaisuus” on vahvaa, sillä entiset työntekijät ovat erittäin ylpeitä edelleen omasta yrityksestään ja heillä ovat vakiintuneet käsitykset yrityksen historiasta. Tutkija haluaisi luoda uutta, mutta yhteisö haluaisi pitää kiinni vanhoista turvallisista tulkinnoista. Paikallisilla perinneorganisaatioilla on iso rooli, joten vastakkain ovat kriittinen taloushistoriallinen tutkimus ja perinteen tarina vanhoine uskomuksineen ja museokokoelman lanka- ja kangasmalleineen.

Tilaushistorioiden mahdollisuuksia ja haasteita omassa puheenvuorossaan tarkastellut yrittäjä, FT *Anitra Komulainen* arveli, että moni uusista historian maisereista valitsee jatkossa tilaushistorian teon, kun julkisen rahoitus vähenee ja sitä myötä julkiset työpaikat.

Nykyään yritykset haluavat tietää omasta historiastaan ja haasteiden lisäksi Komulainen näki tilaushistorioissa enemmän mahdollisuuksia: Yleensä palkkaus on parempi kuin julkisella puolella, työ voidaan toteuttaa monipuolisesti ja se mahdollistaa myös akateemisen tutkimuksen. Usein kirjoittaja pääsee ”katettuun pöytään”, sillä usein yrityksellä on jo tiedossa, missä ovat lähteet ja keitä haastatellaan. Myös yhteisöllisyys ja lukijakunta on kirjoittajalle tarjolla.

Professori *Anu Lahtisen* mukaan tilaushistorioitsijoita arvostetaan. Hän muistutti Tilaushistoriakeskuksen tarjoamista palveluista sekä tilaajille että kirjoittajille. Tilaushistoriallisille tutkimuksille voidaan järjestää vertaisarviointia ja Tilaushistoriakeskuksella on myös mallisopimus pohja ja opas tekeillä.

Noin 20 vuotta tilaushistorioita tehneen *Marko Paavilaisen* mukaan yrityshistorioita arvostetaan nykyisin verrattuna vaikkapa 1980–1990-lukuihin, jolloin akateemisissa piireissä tilaushistorioitsijoita arvosteltiin. Syynä tähän on ollut Paavilaisen mukaan yrityshistorioiden tason nousu. Aiemmin yrityshistoriat olivat ”vuosikertomuskirjallisuutta”, nyt kaavamaisuudesta on päästy irti, kiinnostavuus on lisääntynyt ja kerronnassa on siirrytty tarinallisuuteen.

Paavilaisen mukaan sopimusneuvotteluissa tilaajat ovat pyytäneet kirjottamaan kirjan, joka ei jää kirjahyllyyn. ”Kerro miten meistä tuli me, kerro meidän tarina”, häneltä on pyydetty. Lukijaystävällisyys on pyritty säilyttämään ilman, että tutkimus olisi kärsinyt. Tänä päivänä tutkittavaa kohdetta tarkastellaan laajemmin kuin vain organisaation arkistosta. Myös yhteiskunnallinen näkökulma on nykyään tuotu vahvemmin esiin, yrityksen asemoidaan ympärillä olevaan yhteiskuntaan. Avoimuus on lisääntynyt ja sopimukseen saa kirjattua ”vapauden kirjoittaa”.

Parikymmentä tilaushistoriaa kirjoittaneen Paavilaisen mukaan tilaajat haluavat kirjoittajaksi historian

ammattilaisen, sillä he ymmärtävät, että laatuun kannattaa panostaa. Kirjoittajat ovat nykyään pienyrittäjiä ja työ on kokopäiväistä. Markkinatalouden tuoma kilpailu on lisännyt laatua. Kunnan resurssit työhön puolestaan mahdollistavat korkean laadun. Lisää julkaisuutta ja lukijoita saataisiin valitsemalla vuoden yrityshistoria tai yrittäjälämäkerta. Valitaanhan vuoden urheilukirjakin, joten miksi ei myös vuoden yrityshistoriaa, Paavilainen huomautti.

Kone Oy:n viestinnässä työuransa tehnyt *John Simon* kertoi kirjoittamansa Pekka Herlinin elämäkerran työprosessista, siitä, miten aikanaan päätyi kirjoittajaksi, vaikka monet ”oikeat” historiankirjoittajat asiaa kummastelivatkin. Tärkeää oli, että Herlinin suvun jäsenet luottivat häneen ja antoivat hänen kirjoittaa julkisuudessa paljon olleen, värikkään persoonan ja yritysjohdan tarinan niin rehellisesti kuin voi kertoa. Talon sisältä kirjoittajaksi valittu John Simon oli ”turvallinen ratkaisu” perheen näkökulmasta. Toisaalta Simon piti tärkeänä, että kaikki on kerrottava, jotta jälkikäteen ei nosteta esiin vaikeita yksityiskohtia. Hän piti oikeuden hylätä kirjoitushankkeen, mikäli perhe vaatisi korjauksia, jotka väärentäisivät totuutta. Kirjan julkaisu oli Simonin mukaan rohkea teko Kirsti Herliniltä ja koko suvulta – rehellinen puhe puhdisti ilmaa.

Suomessa yrityshistorioita on julkaistu erityisesti viimeisten vuosikymmenten aikana kiihtyvällä tahdilla. Jyväskylän yliopiston taloushistorian yksikössä kootun yrityshistoriatietokannan mukaan yrityshistorioita on julkaistu 1800-luvun lopulta alkaen tähän päivään noin 3 200 kirjaa. Yrityshistorioita tutkitaan yritysten historiatietoisuuden näkökulmasta professori *Jari Ojalan* johtamassa Menestystä menneisyydestä -tutkimushankkeessa. Alustavien tulosten mukaan yritykset ovat kiinnostuneet omasta historiastaan ja haluavat yhä kertoa tarinaansa myös muille – yrityshistoriakirjoja tullaan kirjoittamaan ja julkaisemaan siis jatkossakin.

Pirjo Vuorenpää, FM, tohtorikoulutettava
Jyväskylän yliopisto